

Štátny zdravotný dozor
(MZ SR)

Zdroj údajov: Úrad verejného zdravotníctva SR

Informácia o stave ochrany zdravia pri práci, vývoji chorôb z povolania a iných poškodení zdravia z práce za rok 2018

1. Úvod

Ministerstvo zdravotníctva SR (ďalej len „MZ SR“) predkladá Informáciu o stave ochrany zdravia pri práci, vývoji chorôb z povolania a iných poškodení zdravia z práce za rok 2018 na základe úloh č. B.1. a B.4. uznesenia vlády SR č. 475/V z 11. júna 2003 k Správe o stave bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci, vývoji pracovnej úrazovosti, chorôb z povolania a iných poškodení zdravia z práce v SR.

2. Orgány verejného zdravotníctva

Úlohy štátnej správy na úseku verejného zdravotníctva plnia orgány verejného zdravotníctva podľa zákona č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 355/2007 Z. z.“), ktorými sú v rezorte zdravotníctva MZ SR, Úrad verejného zdravotníctva SR (ďalej len „ÚVZ SR“) a regionálne úrady verejného zdravotníctva (ďalej len „RÚVZ“). Orgánmi verejného zdravotníctva, ktoré plnia úlohy štátnej správy v špecifických rezortoch sú Ministerstvo obrany SR (ďalej len „MO SR“), Ministerstvo vnútra SR (ďalej len „MV SR“), Ministerstvo dopravy a výstavby SR (ďalej len MDaV SR“) a Slovenská informačná služba (ďalej len „SIS“).

Štátnu správu v rezorte zdravotníctva na úrovni regiónov zabezpečuje 36 RÚVZ, z ktorých 8 RÚVZ v sídlach krajov zabezpečuje odborné a metodické vedenie ostatných RÚVZ na úseku ochrany, podpory a rozvoja verejného zdravia.

V oblasti ochrany zdravia pri práci orgány verejného zdravotníctva systematicky dozerajú na plnenie povinností zamestnávateľov v oblasti ochrany zdravia zamestnancov, vyplývajúcich zo zákona č. 355/2007 Z. z. a z nariadení vlády SR harmonizovaných s právom Európskych spoločenstiev, ktoré upravujú jednotlivé zdraviu škodlivé faktory v pracovnom prostredí. Orgány verejného zdravotníctva dozerajú v rámci výkonu štátneho zdravotného dozoru (ďalej len „ŠZD“) u zamestnávateľa aj na činnosť pracovnej zdravotnej služby (ďalej len „PZS“).

Úrady verejného zdravotníctva plnia aj špecializované úlohy zamerané na sledovanie zdravotného stavu zamestnancov vo vzťahu k pracovným podmienkam. Na požiadanie pracovísk klinického pracovného lekárstva a klinickej toxikológie vykonávajú prešetrovanie a hodnotenie pracovného prostredia a podmienok práce zamestnancov pre vznik profesionálnych poškodení zdravia na pracoviskách u podozrení na choroby z povolania (ďalej len „CHZP“).

Orgány verejného zdravotníctva pri výkone ŠZD nad zdravými pracovnými podmienkami koordinujú svoju činnosť s orgánmi inšpekcie práce a to výkonom spoločných previerok na pracoviskách so zameraním na problematiku významnú z hľadiska ochrany zdravia a bezpečnosti pri práci. Ťažiskom práce orgánov verejného zdravotníctva je ochrana zdravia pri práci s cieľom predchádzať CHZP a ochoreniam súvisiacim s prácou a ťažiskom práce orgánov inšpekcie práce je bezpečnosť pri práci a predchádzanie pracovným úrazom (ďalej „PÚ“).

3. Ciele a priority orgánov verejného zdravotníctva v roku 2018

Medzi ciele a priority orgánov verejného zdravotníctva patrí efektívny ŠZD,

posudková činnosť z hľadiska vplyvu na verejné zdravie a intervenčné aktivity na podporu zdravia pri práci.

Ťažiskom činnosti orgánov verejného zdravotníctva je ŠZD v oblasti ochrany zdravia pri práci, zameraný predovšetkým na dodržiavanie kritérií zdravých pracovných podmienok na pracoviskách zo strany zamestnávateľov a na špecifické riziká vplyvu práce a pracovného prostredia na zdravie zamestnancov, ako aj na plnenie povinností zamestnávateľov v ochrane zdravia zamestnancov.

Osobitne sa ŠZD zameriava na pracoviská, na ktorých zamestnanci vykonávajú *rizikové práce*. RÚVZ v SR nariaďovali zamestnávateľom vykonať účinné ochranné a preventívne opatrenia na odstránenie rizika alebo na jeho zníženie na čo najnižšiu možnú mieru vrátane zabezpečenia posudzovania zdravotnej spôsobilosti zamestnancov na prácu a výkon cielených lekárskeho preventívnych prehliadok (ďalej len „LPP“) zamestnancov lekármi PZS. V roku 2018 vykonávalo v SR rizikové práce 106 536 zamestnancov, z toho 23 362 žien.

Najvýznamnejšími zdraviu škodlivými faktormi práce a pracovného prostredia z hľadiska počtu exponovaných zamestnancov boli v roku 2018 hluk, chemické faktory, fyzická záťaž a vibrácie. Osobitnú pozornosť venovali orgány verejného zdravotníctva v rámci ŠZD pracoviskám, kde boli zamestnanci vystavení pôsobeniu dokázaných alebo pravdepodobných karcinogénnych a mutagénnych faktorov a pracoviskám, kde sa vyskytovali pracovné procesy s rizikom chemickej karcinogenity.

Súčasťou ŠZD bolo aj *prešetrovanie pracovných podmienok* a spôsobu práce zamestnancov súvisiacich so vznikom možných profesionálnych poškodení zdravia na pracoviskách *u podozrení na CHzP*, a posudzovanie opatrení vykonávaných zamestnávateľmi na obmedzenie výskytu CHzP. V roku 2018 prešetrili odborní pracovníci odborov a oddelení preventívneho pracovného lekárstva (ďalej len „PPL“) RÚVZ v SR spolu 687 podozrení na CHzP. Pri zisťovaní príčin vzniku profesionálnych poškodení zdravia orgány verejného zdravotníctva úzko spolupracovali s klinickými pracovnými lekármi a s lekármi PZS.

Jednou zo základných úloh orgánov verejného zdravotníctva, ktoré vyplývali zo zákona č. 355/2007 Z. z., bolo *posudzovanie opatrení a návrhov*, ktoré predkladali fyzické osoby – podnikatelia a právnické osoby podľa § 13 zákona č. 355/2007 Z. z. a rozhodovanie z hľadiska ich vplyvu na verejné zdravie, vrátane ochrany zdravia pri práci.

V rámci *špecializovaných činností* ÚVZ SR a RÚVZ v SR riešili aj úlohy so zameraním na posúdenie vplyvu faktorov práce a pracovného prostredia na zdravie zamestnancov. V rámci *intervenčných aktivít na podporu zdravia pri práci* vybrané RÚVZ v SR s poradňami zdravia vykonávali priamo na pracoviskách podnikov sledovanie a hodnotenie zdravotného stavu zamestnancov.

Medzi priority orgánov verejného zdravotníctva patrí aj ŠZD zameraný na ochranu zdravia pri práci na chránených pracoviskách, v ktorých pracuje najmenej 50 % občanov so zdravotným postihnutím. Úloha je zaradená do Národného programu rozvoja životných podmienok osôb so zdravotným postihnutím na roky 2014 - 2020.

4. Prehľad subjektov dozorovaných orgánmi verejného zdravotníctva

Orgány verejného zdravotníctva v roku 2018 vykonali ŠZD v 19 846 subjektoch, najviac u fyzických osôb – podnikateľov a u právnických osôb s počtom zamestnancov do 9 (tabuľka č. 1).

5. Zistenia v subjektoch kontrolovaných orgánmi verejného zdravotníctva a najzávažnejšie zistenia pri výkone ŠZD

Úroveň ochrany zdravia pri práci bola v roku 2018 do veľkej miery spojená s ekonomickou situáciou podnikov. Zlepšenie v oblasti ochrany zdravia pri práci bolo zaznamenané najmä v novovytvorených alebo účelovo rekonštruovaných prevádzkach, resp. tam, kde celý proces zriaďovanie (výstavby) nových prevádzok prebiehal v úzkej spolupráci s odbornými pracovníkmi verejného zdravotníctva.

Príchod zahraničných investorov sa väčšinou prejavil aj vzostupom starostlivosti o pracovné prostredie a v zlepšenom prístupe k problematike ochrany zdravia zamestnancov pri práci. K zlepšeniu pracovného prostredia prispievala aj postupujúca automatizácia výrobných procesov, čím sa odstraňovala alebo výrazne znižovala priama expozícia zamestnancov faktorom pracovného prostredia. Na druhej strane najmä v odvetviach napojených na automobilový priemysel pribúdajú práce vykonávané v dlhodobom nepriaznivých polohách (práce vykonávané v stoji) s vynúteným pracovným tempom.

Problémy v oblasti ochrany zdravia pri práci zostávajú dlhodobo nezmenené. Niektorí zamestnávateľi nesledujú zmeny v legislatíve, o svojich povinnostiach nevedia alebo často ich plnenie ignorujú, prípadne riešenie tejto problematiky predstavuje pre nich veľký finančný problém. Naďalej pretrváva tendencia nahrádzať stálych zamestnancov samostatne zárobkovo činnými osobami alebo agentúrnymi pracovníkmi. Tento trend je zrejmý najmä u malých a stredných podnikateľov. Zamestnávateľi, ktorých zamestnanci vykonávajú práce zaradené do tretej alebo štvrtej kategórie, venujú problematike ochrany zdravia väčšiu pozornosť. V skupine samostatne zárobkovo činných osôb (ďalej len „SZČO“) je však spôsob ochrany zdravia pri práci aj napriek legislatívnym úpravám v praxi málo účinný, čo sa v budúcnosti môže prejavovať v náraste počtu profesionálnych poškodení zdravia.

Dlhodobým problémom je ochrana zdravia pri práci u fyzických osôb-podnikateľov, ktorí nezamestnávajú iné osoby a vykonávajú práce na pracoviskách prevádzkovaných inými zamestnávateľmi alebo pri výkone činností, ktoré nie sú viazané na trvalé pracovné miesto. Ide hlavne o robotnícke profesie s vysokou mierou expozície škodlivým faktorom práce a pracovného prostredia, ktorých výkon práce je v rámci ŠZD ťažko kontrolovateľný a orgány verejného zdravotníctva sa často o nich dozvedia až pri prešetrovaní podozrení na CHZP.

Naďalej pretrvávali nedostatky, ktoré sa týkali nezabezpečenia posúdenia zdravotného rizika z expozície faktorom práce a pracovného prostredia a vypracovania posudku o riziku s kategorizáciou práce, alebo nesprávneho posudzovania zdravotných rizík. Postupne sa však zlepšuje spolupráca zamestnávateľov s PZS najmä v oblasti LPP vo vzťahu k práci.

Dlhodobým problémom sú zmeny územných plánov obcí v súvislosti s rozširujúcou sa individuálnou výstavbou rodinných domov na pôvodne poľnohospodárskej pôde, v dôsledku čoho sa výrobné i poľnohospodárske podniky ocitajú v intraviláne obcí a sú zdrojom sťažností obyvateľov novopostavených rodinných domov.

Poľnohospodárstvo už viac rokov po sebe stagnuje. V agrosektore pôsobia skôr subjekty s menším počtom zamestnancov, v niektorých poľnohospodárskych podnikoch sa zachovávala, resp. zvyšovala výroba len vďaka dotáciám z EÚ. Nákupmi modernej techniky sa upevňoval trend postupného zlepšovania pracovných podmienok aj v tomto sektore, problematikými však naďalej zostávajú niektoré staré zariadenia a technológie na pozberovú úpravu obilia.

V rastlinnej výrobe pokračoval klesajúci trend používania nebezpečných chemických prípravkov. Práce spojené s reguláciou živočíšnych škodcov a chemickou ochranou rastlín si väčšie poľnohospodárske podniky zabezpečujú pomocou výkonných aplikátorov a vlastnými

zamestnancami, menšie poľnohospodárske podniky zabezpečujú dodávateľsky u subjektov, ktoré vykonávajú tieto práce ako profesionálnu činnosť. Znižuje sa tým množstvo nespotrebovaných chemikálií a v dôsledku toho tiež chemická záťaž životného prostredia, znižuje sa aj počet exponovaných pracovníkov. Zvýšil sa záujem o podnikanie v agroturistike.

6. Opatrenia orgánov verejného zdravotníctva na odstránenie zistených nedostatkov pri výkone ŠZD a sankčné opatrenia

Na základe vykonaného ŠZD u 19 846 podnikateľských subjektov orgány verejného zdravotníctva vydali 63 pokynov a 182 opatrení na odstránenie zistených nedostatkov (tabuľka č. 2). Orgány verejného zdravotníctva v roku 2018 za nedodržiavanie ustanovení právnych predpisov na ochranu zdravia uložili právnickým osobám a fyzickým osobám – podnikateľom viaceré sankčné opatrenia – 226 pokút za správne delikty podľa § 57 ods. 41 zákona č. 355/2007 Z. z. (najmä za neuvedenie priestorov do prevádzky bez vydania súhlasného rozhodnutia orgánu verejného zdravotníctva, nevypracovanie posúdenia faktorov pracovného prostredia a posudkov o riziku, nevypracovanie prevádzkových poriadkov) a v 5 prípadoch náhradu nákladov (tabuľka č. 3).

Rizikové práce

V roku 2018 došlo k miernemu zvýšeniu celkového počtu zamestnancov vykonávajúcich rizikové práce o 2 834 zamestnancov, z toho 463 žien (tabuľka č. 4).

V roku 2018 bolo najviac pracovníkov exponovaných hluku, chemickým látkam, fyzickej záťaži, vibráciám, chemickým karcinogénom, mutagénom a reprodukčne toxickým látkam, záťaži teplom a chladom a biologickým faktorom (tabuľka č. 5).

Pri sledovaní rizikových prác podľa prevažujúcej činnosti nedošlo k významným zmenám oproti roku 2017. Podobne ako v predchádzajúcom období aj v roku 2018 najviac zamestnancov vykonávalo rizikovú prácu v priemyselnej výrobe (75 352 zamestnancov) a v odvetví zdravotníctva a sociálnej pomoci (9 208 zamestnancov). Najväčší podiel žien (79,9 %) medzi zamestnancami vykonávajúcimi rizikové práce je v odvetví zdravotníctva a sociálnej pomoci (tabuľka č. 6).

7. Stav a vývoj CHzP

V roku 2018 bolo v SR hlásených 307 CHzP a profesionálnych otráv (tabuľka č. 7), pričom z celkového počtu novozistených prípadov ženy tvorili 39,4 % (121 prípadov). V porovnaní s rokom 2017, kedy bolo hlásených 354 chorôb z povolania, došlo v roku 2018 k poklesu hlásených chorôb z povolania o 47 prípadov (pokles o 13,3 %).

K najčastejšie hláseným chorobám z povolania (CHzP) v r. 2018 patrili:

- ochorenie horných končatín z dlhodobého nadmerného a jednostranného zaťaženia (položka č. 29 zoznamu CHzP) bolo hlásené u 147 zamestnancov, tzn. u 47,9 % zo všetkých hlásených ChzP v SR,
- ochorenie horných končatín z vibrácií (položka č. 28 zoznamu CHzP) bolo hlásené u 55 zamestnancov, tzn. u 17,9 % zo všetkých hlásených CHzP v SR,
- porucha sluchu z hluku (položka č. 38 zoznamu CHzP) bola hlásená u 28 zamestnancov, tzn. u 9,1 % zo všetkých hlásených CHzP v SR,
- prenosné a parazitárne ochorenia (položky č. 24 – 26 zoznamu chorôb z povolania) boli hlásené u 27 zamestnancov, tzn. u 8,8 % zo všetkých hlásených CHzP v SR,
- choroba zaprášenia pľúc prachom obsahujúcim oxid kremičitý - silikóza (položka č. 33 zoznamu chorôb z povolania) bola hlásená u 10 zamestnancov, tzn. u 3,3 % zo všetkých hlásených CHzP v SR,

- profesionálne dermatózy (položka č. 22 zoznamu chorôb z povolania) boli hlásené u 9 zamestnancov, tzn. u 2,9 % zo všetkých hlásených CHzP v SR,
- profesionálna bronchiálna astma (položka č. 37 zoznamu chorôb z povolania) boli hlásené u 6 zamestnancov, tzn. u 1,9 % zo všetkých hlásených CHzP v SR.

V roku 2018 boli najčastejšie postihnutí CHzP pracujúci medzi 50. – 59. rokom života tvorili 46,9 % zo všetkých hlásených CHzP v SR.

Najvyšší výskyt CHzP podľa odvetvovej klasifikácie ekonomických činností (ďalej len „OKEČ“) bol v odvetví priemyselná výroba (162 hlásení – 52,8 % zo všetkých hlásených CHzP v SR), v odvetví ťažba a dobývanie (43 hlásení - 14 % zo všetkých hlásených CHzP v SR), v odvetví poľnohospodárstvo, lesníctvo a rybolov (34 hlásení – 11,1 % zo všetkých hlásených CHzP v SR), v odvetví zdravotníctvo a sociálna pomoc (24 hlásení - 7,8 % zo všetkých hlásených CHzP v SR) a v odvetví stavebníctvo (20 hlásení – 6,5 % zo všetkých hlásených CHzP v SR).

V roku 2018 bolo hlásených aj 7 ohrození CHzP v Žilinskom kraji a Trnavskom kraji, pričom v porovnaní s rokom 2017 (28 ohrození CHzP) je to výrazný pokles.

Podľa profesií bol v roku 2018 najvyšší výskyt CHzP a ohrození CHzP hlásený u kvalifikovaných pracovníkov a remeselníkov (spolu 144 hlásení - 37,7 % zo všetkých hlásených CHzP a ohrození CHzP v SR).

8. Spolupráca orgánov verejného zdravotníctva

Spoločné dozorné aktivity orgánov verejného zdravotníctva a orgánov inšpekcie práce

V rámci spoločných dozorných aktivít orgány verejného zdravotníctva vykonali v roku 2018 s orgánmi inšpekcie práce celkom 36 spoločných dozorných aktivít.

Na základe vzájomnej dohody ÚVZ SR a Národného inšpektorátu práce (ďalej len „NIP“) sa v roku 2018 uskutočnili spoločné previerky orgánov verejného zdravotníctva a orgánov inšpekcie práce, ktoré boli zamerané najmä na expozíciu chemickým faktorom pri práci. Ďalšie zameranie si dohodol príslušný RÚVZ a inšpektorát práce (ďalej len „IP“) podľa aktuálnej potreby, pričom voľba subjektov bola ponechaná na vzájomnú dohodu príslušných RÚVZ a IP.

Za účelom vzájomnej výmeny informácií a skúseností na regionálnej úrovni RÚVZ v sídle kraja uskutočňovali s príslušnými IP spoločné štvrťročné pracovné stretnutia, pričom formu komunikácie si vzájomne dohodli orgány dozoru podľa aktuálnej situácie.

Medzinárodné hodnotenie SLIC

V dňoch 22. až 26. 10. 2018 v SR vykonával Výbor vedúcich predstaviteľov inšpekcií práce (Senior Labour Inspectors Committee) (ďalej len „SLIC“), medzinárodné hodnotenie. Výbor vedúcich predstaviteľov inšpekcií práce je výborom Európskej komisie (DG Employment, Social Affairs and Inclusion). Predchádzajúce medzinárodné hodnotenia SLIC sa konali v SR v rokoch 2002 a 2011.

Hodnotenie bolo zamerané na systém kontroly zabezpečenia bezpečnosti a ochrany zdravia pri práci (ďalej len „BOZP“) na pracoviskách v SR orgánmi inšpekcie práce a orgánmi verejného zdravotníctva. Cieľom hodnotenia bolo podporiť implementáciu právnych požiadaviek na pracovisku, ako aj osvojenie si porovnateľných kritérií dozorujúcimi inštitúciami v ich výkonných stratégiách a postupoch. Primárnym záujmom bolo upriamiť sa na správnu a jednotnú implementáciu európskych smerníc v praxi.

Koordinátorom organizačného zabezpečenia hodnotenia bol NIP; ÚVZ SR s hlavnou odborníčkou hlavného hygienika SR pre odbor preventívne pracovné lekárstvo a toxikológia

(ďalej len „PPLaT“) poskytoval súčinnosť v súlade s Dohodou o spolupráci a koordinácii činností medzi ÚVZ SR a NIP v oblasti ochrany zdravia pri práci a bezpečnosti pri práci a zabezpečoval organizačné náležitosti kontroly súvisiace s činnosťou orgánov verejného zdravotníctva.

Medzinárodnú hodnotiacu skupinu SLIC viedla zástupkyňa z Talianska, členmi hodnotiacej skupiny boli zástupcovia z ČR, Estónska, Malt, Holandska, Portugalska, Litvy a Chorvátska. V rámci hodnotenia sa pracovných stretnutí zúčastnili aj zástupcovia Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR (ďalej len „MPSVR SR“) a Ministerstva zdravotníctva SR.

V spolupráci s regionálnymi hygienikmi a zástupcami odborov a oddelení PPLaT RÚVZ so sídlom v Košiciach, Žiline, Trenčíne a v Nitre sa v rámci medzinárodného hodnotenia uskutočnili vo vybraných podnikoch aj spoločné previerky so zástupcami inšpekcie práce, zamerané na plnenie povinností zamestnávateľov v ochrane zdravia a bezpečnosti pri práci. Predmetom záujmu hodnotiacej skupiny bol odborný výkon ŠZD, orientácia v právnych predpisoch, znalosť odbornej problematiky, aplikácia legislatívnych požiadaviek vyplývajúcich z európskych smerníc do praxe ochrany zdravia pri práci ale aj personálne a materiálne zabezpečenie orgánov verejného zdravotníctva, organizácia práce, riadiace, odborné a podporné administratívne procesy a pod.

Na záverečnom spoločnom pracovnom stretnutí hodnotiaca skupina SLIC prezentovala prvé nálezy a pozorovania a do polroka predloží oficiálnu záverečnú správu.

Spoločné koordinované dozorné aktivity orgánov verejného zdravotníctva s inými orgánmi dozoru vo vybraných organizáciách podľa zákona č. 128/2015 Z. z.

Orgány verejného zdravotníctva v spolupráci so Slovenskou inšpekciou životného prostredia (ďalej len „SIŽP“) a inými orgánmi dozoru vykonali v rámci ŠZD spoločné dozorné aktivity podľa zákona č. 128/2015 Z. z. o prevencii závažných priemyselných havárií a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Vybrané RÚVZ uskutočnili v roku 2018 koordinované kontroly celkom v 51 spoločnostiach s prítomnosťou nebezpečnej látky na pracoviskách, z ktorých 7 bolo zaradených do kategórie A a 44 do kategórie B. Najviac koordinovaných kontrol bolo vykonaných v Banskobystrickom kraji (10), Bratislavskom kraji (9), Košickom kraji (9) a v Trnavskom kraji (8).

Pri spoločných koordinovaných kontrolách orgány verejného zdravotníctva v roku 2018 uložili celkom 4 opatrenia (z toho najviac v Trenčianskom kraji, 3) – zabezpečiť opätovné posúdenie rizika z expozície chemickým faktorom, viesť evidenciu zamestnancov podľa kategórií prác, vykonať meranie osobnej expozície zamestnancov pevnému aerosólu a PAU.

9. Hodnotenie stavu ochrany zdravia pri práci v SR v roku 2018

V roku 2018 došlo v SR oproti roku 2017 k miernemu zvýšeniu počtu zamestnancov vykonávajúcich rizikové práce.

V dlhodobom trende od roku 1995 do súčasnosti je však zaznamenaný pokles počtu zamestnancov vykonávajúcich rizikové práce celkovo o 48 361 zamestnancov (31 %); k 31.12.1995 vykonávalo v SR rizikové práce 154 897 zamestnancov, k 31. 12. 2018 bolo v SR evidovaných 106 536 zamestnancov vykonávajúcich rizikové práce. Tento pokles je často ovplyvnený zmenami v pracovnoprávných vzťahoch (ďalej len „PPV“), ktoré viedli k znižovaniu počtu kmeňových zamestnancov a ich nahrádzaniu živnostníkmi - SZČO alebo agentúrnymi (dočasne pridelenými) zamestnancami.

Jedným z najdôležitejších ukazovateľov úrovne starostlivosti o zdravie zamestnancov je výskyt CHzP; odráža stav primárnej prevencie profesionálnych ochorení. V roku 2018 bolo v SR hlásených 307 CHzP a 7 ohrození CHzP.

Od roku 1995 do roku 2018 bolo v SR hlásených spolu 12 067 CHzP. Od roku 1995 do roku 2018 klesol počet ročne hlásených CHzP o 49 %. Aj výskyt CHzP teda zaznamenáva z dlhodobého hľadiska klesajúci trend.

Na celkovom počte hlásených CHzP sa najväčšou mierou podieľajú už niekoľko rokov profesionálne ochorenia postihujúce podporno-pohybový systém, cievny a nervový systém zamestnancov vystavených pri práci dlhodobému nadmernému a jednostrannému zaťaženiu horných končatín a škodlivému vplyvu vibrácií. Profesionálne ochorenia podporno-pohybového, cievneho a nervového systému zamestnancov vystavených pri práci dlhodobému, nadmernému jednostrannému zaťaženiu horných končatín a škodlivému vplyvu vibrácií tvorili v roku 2018 spolu 65,8 % z celkového počtu CHzP.

V prevencii profesionálnych ochorení má významný vplyv informovanosť zamestnancov o zdravotných rizikách pri práci a o účinnej ochrane pred nimi, ako aj ďalšie činnosti zamerané na predchádzanie CHzP a ochoreniam súvisiacich s prácou, ktoré vykonáva na pracoviskách v rámci zdravotného dohľadu PZS.

RÚVZ v SR v roku 2018 v rámci ŠZD na pracovisku kontrolovali zabezpečenie primeraného zdravotného dohľadu zamestnávateľmi pre svojich zamestnancov, najmä plnenie povinností zamestnávateľa a dokumenty, ktoré je povinný zamestnávateľ zabezpečiť v spolupráci s PZS (napr. posudky o riziku s kategorizáciou prác z hľadiska zdravotných rizík, záznamy o posúdení rizika, atď.).

Príloha k informácii o stave ochrany zdravia pri práci, vývoji chorôb z povolania a iných poškodení zdravia z práce za rok 2018

1. Personálne údaje

Personálne obsadenie odborov a oddelení preventívneho pracovného lekárstva ÚVZ SR a RÚVZ v SR podľa krajov k 31.12.2018 je uvedené v tabuľke č. 8.

2. Výkony v štátnom zdravotnom dozore

V roku 2018 orgány verejného zdravotníctva v rámci ŠZD vykonali u 19 846 podnikateľských subjektov (tabuľka č. 1) 15 538 kontrol, vypracovali 2 861 odborných stanovísk (tabuľka č. 9), vydali 63 pokynov a 182 opatrení na odstránenie zistených nedostatkov (tabuľka č. 2).

Orgány verejného zdravotníctva v rámci rozhodovacej činnosti podľa § 13 ods. 4 zákona č. 355/2007 Z. z. vydali 10 259 rozhodnutí. Najviac rozhodnutí bolo vydaných k návrhom na uvedenie priestorov do prevádzky vrátane návrhov na zmenu v ich prevádzkovaní a k návrhom na uvedenie priestorov do skúšobnej prevádzky s počtom 4 854 a k návrhom na schválenie prevádzkových poriadkov a k návrhom na ich zmenu s počtom 1 479.

Orgány verejného zdravotníctva v zmysle § 13 ods. 3 zákona č. 355/2007 Z. z. vydali 2 289 záväzných stanovísk, z toho 843 k územným plánom a k návrhom na územné konanie, 1 421 k návrhom na kolaudáciu stavieb a k návrhom na zmenu v užívaní stavieb a 25 k návrhu na využívanie vodných zdrojov na zásobovanie pitnou vodou.

V zmysle § 13 ods. 2 zákona č. 355/2007 Z. z., zákona č. 24/2006 Z. z. o posudzovaní vplyvov na životné prostredie a o zmene a doplnení niektorých zákonov a zákona č. 39/2013 Z. z. o integrovanej prevencii a kontrole znečisťovania životného prostredia a o zmene a doplnení niektorých zákonov orgány verejného zdravotníctva vydali 140 záväzných stanovísk (tabuľka č. 2).

Orgány verejného zdravotníctva vykonali 58 šetrení sťažností, riešili 5 petícií a vykonali 392 šetrení podnetov na výkon ŠZD, ktorý sa týkal najmä nepriaznivých pracovných podmienok na pracoviskách (hluk, mikroklimatické podmienky) a neodbornej likvidácie azbestu zo stavieb fyzickými osobami (tabuľka č. 9).

V roku 2018 orgány verejného zdravotníctva (ÚVZ SR a RÚVZ v sídle kraja) v rámci výkonu ŠZD, posudkovej činnosti a na základe požiadaviek fyzických osôb – podnikateľov a právnických osôb vykonávali objektivizáciu fyzikálnych, chemických a biologických faktorov v pracovnom prostredí. Celkovo bolo v roku 2018 vykonaných 5 127 meraní s počtom ukazovateľov 16 584 a 52 098 analýz. Najviac objektivizácií sa týkalo chemických faktorov v pracovnom ovzduší (1 602), hluku (1 577) a mikroklimatických podmienok (933) (tabuľka č. 10).

Na základe zistených nedostatkov pri výkone ŠZD orgány verejného zdravotníctva v roku 2018 uložili sankčné opatrenia - 226 pokút (v sume 166 200 €) za správne delikty na úseku verejného zdravotníctva v oblasti ochrany zdravia pri práci podľa § 57 ods. 41 zákona č. 355/2007 Z. z. (napr. neboli uvedené priestory do prevádzky, neboli posúdené faktory pracovného prostredia, neboli vypracované posudky o riziku a prevádzkové poriadky, ale aj za neoprávnené odstraňovanie materiálov obsahujúcich azbest) (tabuľka č. 3).

3. a 4. Poradenská činnosť a poskytovanie informácií v oblasti ochrany zdravia pri práci

Pracovníci odborov a oddelení PPLaT ÚVZ SR a RÚVZ v SR priebežne poskytovali odborné poradenstvo, konzultácie a informácie pre zamestnancov, fyzické osoby - podnikateľov, zamestnávateľov, PZS, pre verejnosť aj pre médiá. V rámci hromadného zdravotno-výchovného pôsobenia boli informácie určené širokej verejnosti zverejňované najmä prostredníctvom internetových stránok ÚVZ SR a RÚVZ v SR a regionálnych médií.

V roku 2018 v poradenstve pre zamestnávateľov a zamestnancov prevládali najmä témy súvisiace s aktuálnymi legislatívnymi úpravami v ochrane zdravia pri práci (najmä povinnosť zamestnávateľa elektronicky oznamovať údaje o prácach v kategórii 2) a témy súvisiace so vznikom nových pracovísk a priemyselných prevádzok v regiónoch. Pri výkone ŠZD bolo súbežne vedené poradenstvo najmä u zamestnávateľov s malým počtom zamestnancov, ktorí o problematike legislatívnych požiadaviek na ochranu zdravia pri práci nie sú dostatočne informovaní.

Konzultácie sa týkali najmä zabezpečenia dohľadu nad pracovnými podmienkami zamestnancov vykonávajúcich práce v kategórii 1 a 2 PZS, zabezpečenia posúdenia zdravotného rizika, vedenia evidencie zamestnancov podľa kategórií prác z hľadiska zdravotných rizík, vykonávania LPP vo vzťahu k práci. V oblasti expozície faktorom práce a pracovného prostredia prevládalo poradenstvo k ustanoveniam jednotlivých právnych úprav v oblasti ochrany zdravia pri práci, najmä z hľadiska expozície fyzikálnym, chemickým a biologickým faktorom pri práci, práce so zobrazovacími jednotkami a fyzickej záťaže pri práci. Zamestnávateľom bolo priebežne poskytované aj poradenstvo týkajúce sa najmä rozsahu podkladov na uvedenie pracoviska do prevádzky, práce s toxickými a veľmi toxickými látkami a zmesami, vypracovania posudku o riziku, problematiky rizikových prác, rozsahu podkladov pre vytvorenie chránených pracovísk, problematiky búracích prác s výskytom materiálov s obsahom azbestu, chorôb z povolania, používania účinných OOPP, bezpečnej manipulácie s bremenami, zabezpečenia vhodných mikroklimatických podmienok a pitného režimu na pracovisku, fyzickej záťaže pri práci.

V rámci intervencií na podporu zdravia pri práci vybrané RÚVZ v SR riešili úlohu „Zdravé pracoviská“, v rámci ktorej v spolupráci so zamestnávateľmi a PZS realizovali objektivizáciu faktorov práce a pracovného prostredia, resp. navrhovali optimálne a efektívne opatrenia na ochranu zdravia zamestnancov pri práci.

Vybrané RÚVZ v rámci spoločných výjazdov odborov a oddelení PPL s poradňami zdravia vykonávali priamo na pracoviskách podnikov intervenčné aktivity zamerané na sledovanie a hodnotenie zdravotného stavu zamestnancov pomocou objektívnych vyšetrení rizikových faktorov životného štýlu pre vznik chronických neinfekčných ochorení, tzn. srdcovo - cievnych ochorení, nádorových ochorení a cukrovky (antropometrické ukazovatele, fyziologické ukazovatele - meranie krvného tlaku, vyšetrenie základných biochemických parametrov krvi – cholesterol, triglyceridy, glukóza) a pomocou dotazníkov (behaviorálne ukazovatele životného štýlu, fajčenie). V niektorých prípadoch bol vplyv faktorov životného štýlu kombinovaný s vplyvom faktorov práce a pracovného prostredia a zamestnancom bolo poskytnuté ciele poradenstvo.

Od roku 2008 prebiehajú súbežne s úlohou európske informačné kampane Európskej agentúry pre BOZP zamerané na zdravé pracoviská, ktorých informačný potenciál sa využíva pri realizácii úlohy „Zdravé pracoviská“ pri zameraní ŠZD. V roku 2018 začala kampaň na obdobie rokov 2018 – 2019 s názvom „Zdravé pracoviská kontrolujú nebezpečné chemické látky“ s cieľom zvýšiť informovanosť o rizikách vyplývajúcich z nebezpečných chemických látok na pracovisku a podporiť kultúru prevencie rizika. RÚVZ v SR propagovali

kampaň na svojich internetových stránkach a poskytovali konzultácie a poradenstvo záujemcom zo strany zamestnávateľov, zamestnancov a širokej verejnosti v otázkach ochrany zdravia pri práci v rozsahu ustanovenom právnymi predpismi.

RÚVZ v SR sa každoročne zapájajú do Európskeho týždňa BOZP a organizujú dni otvorených dverí. Vybrané RÚVZ sa každoročne aktívne zapájajú do dní zdravia, organizovaných podnikmi alebo komunitami (mestami) na podporu zdravia medzi verejnosťou.

5. Sťažnosti a podnety

Počet prešetrovaných sťažností, petícií a podnetov na výkon ŠZD v roku 2018 je uvedený v tabuľke č. 9.

6. Príprava legislatívnych úprav v oblasti ochrany zdravia pri práci

Legislatívne úpravy účinné v roku 2018

1. apríla 2018 nadobudli účinnosť legislatívne úpravy, ktoré obsahujú zmeny a doplnenia súvisiace s kategorizáciou prác z hľadiska zdravotného rizika:

- zákon č. 355/2007 Z. z. o ochrane, podpore a rozvoji verejného zdravia a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení zákona č. 87/2018 Z. z. (ďalej „novela zákona č. 355/2007 Z. z.“),
- vyhláška MZ SR č. 91/2018 Z. z., ktorou sa mení vyhláška MZ SR č. 448/2007 Z. z. o podrobnostiach o faktoroch práce a pracovného prostredia vo vzťahu ku kategorizácii prác z hľadiska zdravotných rizík a o náležitostiach návrhu na zaradenie prác do kategórií v znení neskorších predpisov (ďalej „novela vyhlášky MZ SR č. 448/2007 Z. z.“).

Novelou zákona č. 355/2007 Z. z. boli v § 31 doplnené všeobecné kritériá na zaradovanie prác do kategórií z hľadiska zdravotných rizík.

Z § 31 zákona č. 355/2007 Z. z. boli vypustené kritériá na zaradenie prác do kategórií pri expozícii ionizujúcemu žiareniu pri práci z dôvodu komplexnej úpravy problematiky ochrany zdravia pred ionizujúcim žiarením novým zákonom č. 87/2018 Z. z. o radiačnej ochrane a o zmene a doplnení niektorých zákonov, ktorý nadobudol účinnosť 1. apríla 2018.

Novelou vyhlášky MZ SR č. 448/2007 Z. z. bola doplnená najmä príloha č. 1, v ktorej sú určené kritériá na zaradovanie prác do kategórií pri expozícii jednotlivým faktorom práce a pracovného prostredia; konkrétne kritériá pre kategóriu 1.

Cieľom novely vyhlášky MZ SR č. 448/2007 Z. z. ustanovením kritérií pre určenie kategórie 1 pre jednotlivé faktory práce a pracovného prostredia bolo uľahčenie plnenia povinností zamestnávateľov pri ochrane zdravia pri práci súvisiacich s kategorizáciou prác zamestnancov, vyplývajúcich zo zákona č. 355/2007 Z. z. Zákonom č. 355/2007 Z. z. v znení zákona č. 289/2017 Z. z. sa zredukovali povinnosti a s tým súvisiace finančné a administratívne náklady zamestnávateľov, ktorých zamestnanci vykonávajú prácu zaradenú do kategórie 1 a to s ohľadom na minimálne zdravotné riziko pri práci.

Novelou vyhlášky MZ SR č. 448/2007 Z. z. sa doplnila aj príloha č. 2; upravila sa terminológia náležitostí návrhu na zaradenie prác do kategórie 3 alebo 4, alebo na zmenu alebo vyradenie prác z kategórie 3 alebo 4, ktorý predkladá zamestnávateľ príslušnému orgánu verejného zdravotníctva, v súlade so zákonom č. 355/2007 Z. z. a s ďalšími súvisiacimi právnymi predpismi.

1. mája 2018 nadobudlo účinnosť nariadenie vlády SR č. 33/2018, ktorým sa mení a dopĺňa nariadenie vlády SR č. 355/2006 Z. z. o ochrane zamestnancov pred rizikami súvisiacimi s expozíciou chemickým faktorom pri práci v znení neskorších predpisov (ďalej len „novela NV SR č. 355/2006 Z. z.“); do legislatívy SR sa prebrala smernica Komisie (EÚ) 2017/164, ktorou sa stanovuje štvrtý zoznam indikatívnych limitných hodnôt ohrozenia pri práci podľa smernice Rady 98/24/ES a ktorou sa menia smernice Komisie 91/322/EHS, 2000/39/ES a 2009/161/EÚ (ďalej „smernica Komisie EÚ“).

Zo smernice Komisie EÚ sa do NV SR č. 355/2006 Z. z. transponovalo NPEL pre 31 chemických látok, ktoré boli revidované a odvodené z najnovších dostupných vedeckých údajov s ohľadom na ochranu zdravia a odporúčaných kritérií a metód Vedeckého výboru EÚ pre expozičné limity (SCOEL). Do NV SR č. 355/2006 Z. z. sa doplnili priemerné NPEL pre 10 chemických faktorov v pracovnom ovzduší, ktoré neboli do času novely NV SR súčasťou legislatívy SR. Okrem toho sa NV SR č. 355/2006 Z. z. revidovali priemerné aj krátkodobé NPEL pre 21 chemických faktorov, ktoré už boli súčasťou prílohy č. 1 NV SR č. 355/2006 Z. z.

NV SR č. 355/2006 Z. z. v súčasnosti v prílohe č. 1 obsahuje 369 NPEL pre 294 chemických faktorov a 75 pevných aerosólov (prachov) v pracovnom ovzduší.

Legislatívne úpravy pripravované v roku 2018

V roku 2018 boli do legislatívneho procesu schvaľovania pripravené:

- návrh nariadenia vlády SR, ktorým sa mení a dopĺňa nariadenie vlády SR č. 356/2006 Z. z. o ochrane zdravia zamestnancov pred rizikami súvisiacimi s expozíciou karcinogénnym a mutagénnym faktorom pri práci v znení neskorších predpisov (do legislatívy SR preberá smernicu Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) 2017/2398 z 12. decembra 2017, ktorou sa mení smernica 2004/37/ES o ochrane pracovníkov pred rizikami súvisiacimi s expozíciou karcinogénom alebo mutagénom pri práci),
- návrh vyhlášky MZ SR, ktorou sa mení a dopĺňa vyhláška MZ SR č. 448/2007 Z. z. o podrobnostiach o faktoroch práce a pracovného prostredia vo vzťahu ku kategorizácii prác z hľadiska zdravotných rizík a o náležitostiach návrhu na zaradenie prác do kategórií v znení neskorších predpisov (v súvislosti s požiadavkou zamestnávateľov, najmä z odvetvia automobilového priemyslu, na zmenu kritérií kategorizácie fyzickej záťaže v kategórii 3),
- návrh vyhlášky MZ SR, ktorou sa mení a dopĺňa vyhláška MZ SR č. 99/2016 Z. z. o podrobnostiach o ochrane zdravia pred záťažou teplom a chladom pri práci (v súvislosti s požiadavkou Konfederácie odborových zväzov a odborového zväzu KOVO doplniť ustanovenia vyhlášky MZ SR o opatrenia, ktoré bude potrebné realizovať na ochranu zdravia zamestnancov pri záťaži teplom na pracoviskách s nevhodnými stavebno-technickými parametrami budov počas teplého obdobia roka).

7. Zahraničná spolupráca

V roku 2018 pokračovala práca hlavnej odborníčky hlavného hygienika SR pre odbor PPLaT ako expertky na ochranu zdravia pri práci pre Stále zastúpenie SR pri EÚ v Bruseli. Podstatná časť spolupráce so Stálym zastúpením SR pri EÚ v Bruseli zahŕňala vypracovávanie stanovísk k návrhom 2., 3. a 4. novely smernice EÚ 2004/37/ES o ochrane pracovníkov pred rizikami súvisiacimi s expozíciou karcinogénnym a mutagénnym faktorom pri práci a k smernici 2000/54/EU o ochrane pracovníkov pred rizikami súvisiacimi s vystavením biologickým faktorom pri práci.

Odborní pracovníci ÚVZ SR a vybraných RÚVZ v SR spolupracovali počas roka 2018 s viacerými medzinárodnými organizáciami (napr. SLIC, WHO, EU – OSHA).

Pre SLIC v rámci siete KSS (Knowledge Sharing Site) pripravili odpovede na otázky, týkajúce sa ochrany zdravia pri práci pre Rakúsko, Nemecko a Estónsko.

V dňoch 22. – 26. 10. 2018 sa v SR uskutočnilo medzinárodné hodnotenie Výboru vedúcich predstaviteľov inšpekcii práce SLIC. Hodnotenie bolo zamerané na systém kontroly zabezpečenia BOZP na pracoviskách orgánmi inšpekcie práce a orgánmi verejného zdravotníctva, pričom cieľom hodnotenia bolo podporiť implementáciu právnych požiadaviek na pracovisku, ako aj osvojenie si porovnateľných kritérií dozorujúcimi inštitúciami v ich výkonných stratégiách a postupoch. Z orgánov verejného zdravotníctva boli do hodnotenia zapojené RÚVZ Košice, Žilina, Trenčín a Nitra. Priebeh hodnotenia organizačne zabezpečoval NIP v spolupráci s ÚVZ SR.

8. Vydávanie oprávnení na výkon PZS a na odstraňovanie azbestových materiálov zo stavieb

ÚVZ SR vydáva oprávnenia na výkon PZS pre právnické osoby a fyzické osoby – podnikateľov od roku 2006. K 31.12.2018 vykonávalo činnosť súvisiacu so zdravotným dohľadom PZS dodávateľským spôsobom 80 fyzických osôb – podnikateľov a právnických osôb; od roku 2009 zostáva počet tímov PZS v SR prakticky nezmenený. Zoznam právnických osôb a fyzických osôb – podnikateľov oprávnených na vykonávanie činnosti PZS je zverejnený na webovom sídle ÚVZ SR.

ÚVZ SR kontroluje držiteľov oprávnenia na výkon PZS, a to plnenie podmienok, na základe ktorých bolo vydané oprávnenie a plnenie povinností určených zákonom č. 355/2007 Z. z. Od roku 2007 do roku 2018 bolo vykonaných 141 kontrol (v roku 2012 – 2014 boli kontroly hlavným hygienikom SR pozastavené). Činnosť tímov PZS kontrolujú aj RÚVZ pri výkone ŠZD na pracovisku zamestnávateľa.

ÚVZ SR vedie na svojej internetovej stránke zoznam fyzických osôb – podnikateľov a právnických osôb, ktoré vykonávajú samostatne dodávateľským spôsobom činnosť pracovnej zdravotnej služby (dohľad nad pracovnými podmienkami) podľa zákona č. 355/2007 Z. z. na základe ohlásenia ÚVZ SR pre zamestnancov vykonávajúcich práce zaradené do kategórie 1 a 2; činnosť PZS dodávateľským spôsobom na základe ohlásenia ÚVZ SR k 31. 12. 2018 vykonávalo 298 lekárov a verejných zdravotníkov. Po nadobudnutí účinnosti novely zákona č. 355/2007 Z. z. od 1. 12. 2017 vykonávajú túto činnosť výlučne zdravotnícki pracovníci - lekári a verejní zdravotníci; ich činnosť kontrolujú RÚVZ pri výkone ŠZD na pracovisku zamestnávateľa.

ÚVZ SR vydáva oprávnenia na odstraňovanie azbestových materiálov zo stavieb v zmysle zákona č. 355/2007 Z. z. a NV SR č. 253/2006 Z. z. o ochrane zamestnancov pred rizikami súvisiacimi s expozíciou azbestu pri práci; od r. 2006 do 31.12.2018 vydal 389 oprávnení.

ÚVZ SR v roku 2018 vydal 29 právnickým osobám a fyzickým osobám - podnikateľom oprávnenia na odstraňovanie azbestu alebo materiálov obsahujúcich azbest zo stavieb.

Zoznam právnických osôb a fyzických osôb – podnikateľov oprávnených na odstraňovanie azbestu alebo materiálov obsahujúcich azbest zo stavieb je zverejnený na webovom sídle ÚVZ SR.